

Галушко С. М.
доцент кафедри хімії,
екології та методики їх навчання
Боднар В. О.
магістрант II курсу 263п

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Головний закон України – її Конституція – проголошує право кожної людини на гармонійний розвиток усіх її талантів і здібностей. Перш за все – це формування творчої особистості, здатної не просто засвоїти найвищі наукові й технологічні досягнення, а й самоудосконалювати, розвивати їх. Це дасть можливість здійснити перехід від репродуктивних виробничих відносин до продуктивних. У свою чергу, вирішення проблеми розвитку особистості можливе лише в реалізації принципу єдності навчання, виховання та розвитку особистості, спрямованого на підвищення якості знань і формування творчих здібностей учнів на основі широкого впровадження активних форм, сучасних методів та методик навчання.

У статті розкривається одне з питань – формування в учнів досвіду творчої діяльності.

Проблема формування творчої особистості стала актуальною ще в 20-30 роки минулого століття. У цей час створюється мережа палаців піонерів (нині перейменованих в палаци творчості дітей та юнацтва) і станцій юних натуралістів і техніків. У цих установах організовувалися гуртки за інтересами. На заняттях гуртків школярі займалися творчою діяльністю: будували моделі, конструювали прилади, технічні пристрої. Характеристика періоду становлення і розвитку мережі позашкільних установ дана в роботах В. Горського і Ю. Столярова. З наведеного ними аналізу можна зробити висновок, що педагогів того часу цікавив в основному вибір напрямків творчих зусиль школярів. Ці напрямки обов'язково повинні були бути соціально значимі. На заняттях гуртків з технічної творчості панувала тема створення різних технічних пристроїв і навіть промислових установок, а також отримали розвиток гуртки з авіамоделізму.

В цей час стають поширеними гуртки з конструюванням приладів і моделей, необхідних для викладання в школі. Вибір актуальних тем можна виділити як пріоритетний напрямок роботи педагогів того часу, він обумовлений необхідністю формування в учнів глибокої зацікавленості у створенні того чи іншого технічного пристрою, стимулювання пізнавальної активності, ентузіазму та співробітництва в роботі.

Ідея про розвиток творчої особистості учнів під час вирішення проблемних (творчих задач) знайшла відображення в роботах В.

Разумовського [1]. Він запропонував цілу систему засвоєння учнями знань, яка включає в себе наступні етапи: розуміння; запам'ятовування; застосування за відомими правилами і формулами; застосування в нових умовах.

Розв'язання творчих задач організовується на останньому етапі вивчення будь-якої теми, закону, принципу. Під творчими задачами розуміється задачі, алгоритм вирішення яких учням невідомий.

В. Разумовський виділяє два типи творчих задач – дослідницькі та конструкторські. При вирішенні задач першого типу учні повинні знайти пояснення спостережуваного явища на підставі наявних теоретичних уявлень. В результаті рішення задачі другого типу (конструкторської) учні повинні запропонувати пристрій приладу, що відповідає певним вимогам. Автор приділяє велику увагу творчим лабораторним роботам. Він зазначає, що лабораторні роботи в порівнянні з завданнями, які розв'язуються без залучення експерименту, мають перевагу. При виконанні творчих лабораторних робіт в учнів є можливість переконатися в правильності свого рішення не зі слів учителя, не з відповіді в збірнику задач, а на підставі експерименту.

Творчий процес В. Разумовський розглядає з позиції сучасної теорії пізнання, основні положення якої сформулював А. Ейнштейн. Він показав, що творчий процес має циклічний характер. При розгортанні кожного циклу відбувається переплетіння дискурсивних (логічних, усвідомлюваних) і інтуїтивних розумових дій. Вчений звертає увагу дослідників на те, що незважаючи на суворість багатьох логічних обґрунтувань, підкріплених математичними викладками, вони (обґрунтування) мають хитку багато в чому інтуїтивну вихідну точку.

Автор звертає увагу педагогів на врахування особливостей творчого процесу. Перш за все, це стосується суб'єктивної новизни ідеї. Учні повинні працювати при повній самостійності (індивідуально). Разом з тим у випадках, якщо вони не можуть розв'язати задачу, їм необхідна допомога в формі прямих і непрямих підказок, які слід використовувати вкрай обережно.

В якості другої особливості творчого процесу виділяється необхідність зацікавленості школярів поставленим завданням. Ця особливість творчої діяльності враховується як на етапі складання задач, так і при розв'язанні задач.

Розуміння необхідності формування в учнів творчих здібностей призвело до створення технології проблемного навчання. В основі теорії проблемного навчання були використані найбільш передові психологічні та педагогічні дефініції свого часу. Основні положення проблемного навчання розкриті у працях В. Оконь, А. Матюшкина, І. Лернера, М. Махмутова тощо.

З робіт згаданих учених можна виділити три найбільш важливих аспекти проблемного навчання: сутність навчальних проблем; створення проблемних ситуацій при навчанні; розв'язання навчальних проблем учнями. До питання про вирішення проблем учнями відноситься організація їх творчої співпраці.

Вивчення основних робіт вітчизняних вчених, присвячених проблемному навчанню, дозволило зробити висновок, про те, що більшість з них розглядає цю технологію тільки в зв'язку з доцільністю індивідуального або колективного (групового) рішення проблем. Польський педагог В. Оконь приходиться до висновку, що для підготовки учнів до суспільного життя необхідно формування у них вміння співпрацювати в колективній роботі [2, с. 145]. Він розглядає три форми групової роботи учнів: однорідна групова (всі виділені групи вирішують одну проблему); диференційована групова (кожна група вирішує свою проблему); бригадна (групи виконують завдання виробничого характеру). В. Оконь розглядає питання про розподіл функцій учнів, які працюють в групах. Серед учнів може бути керівник групи, його помічник, секретар і просто рядовий учасник. За результатами проведеного експерименту В. Оконь робить висновок, що групова робота (в порівнянні з індивідуальною) більш ефективно позначається на знаннях учнів. У підсумку, автор виступає за поєднання індивідуальної, групової та колективної роботи учнів.

Аналогічної точки зору дотримується М. Махмутов. Спеціально він приділяє увагу організації самостійної (можна розуміти індивідуальної) роботи учнів при вирішенні проблем. В цілому ряді прикладів М. Махмутов демонструє, як вирішують проблеми учні всього класу.

Таким чином, формування в учнів досвіду творчої діяльності в процесі вивчення хімії шляхом використання різноманітних технологій сприятиме удосконаленню навчального процесу шляхом активізації розумової діяльності учнів, яка забезпечуватиме їхній розвиток і саморозвиток; оволодінню та використанню навичок та методів розв'язування творчих задач.

Список використаних джерел

1. Оконь В. Основы проблемного обучения / В. Оконь. – М. : Просвещение, 1968. – 208 с.
2. Разумовский В. Г. Творческие задачи и лабораторные исследования по физике для средней школы : учебно-методическое пособие / В. Г. Разумовский, В. В. Майер. – М. : Дрофа, 2016. – 333 с.